

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

29. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਮ ਪੌਡੂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਮਿਡਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਤੱਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਪੌਡੂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਿਆਰ ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੰਨਾ ਮਾਮੂਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਪਾਹਜਤਾ।

30. ਸ੍ਰੀ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਉਸ ਵਰਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਣਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੀ ਦਲੀਲ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਆਯਾਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਧਾਰਾ 15 ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ।

31. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੈਰਿਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ।

ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਜੈਨ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡੀ.ਐਸ. ਤਿਵਾਤੀਆ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਐਚ.ਐਸ. ਬੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:— ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ—ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ

ਫੁਲ ਬੈਚ

ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਸੀ.ਜੇ., ਡੀ.ਐਸ. ਤਿਵਾਤੀਆ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ. ਕੰਗ ਜੇ.ਜੇ.

ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1979 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 3723

17 ਮਈ 1980 ਈ.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950— ਅਨੁਛੇਦ 14, 15, 16 ਅਤੇ 341— ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਕੋਟਾ—50 ਫੀਸਦੀ
ਇਹ ਕੋਟਾ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ—ਅਜਿਹਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ—ਕੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 16— ਕੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 (4) ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ, ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ; (i) ਕਿ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ ਅਤੇ (2) ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 (4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ' ਅਤੇ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ' ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਰਥ 'ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਰਜੀਹੀ ਇਲਾਜ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹੀ ਇਲਾਜ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਇੰਨੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਜੋ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ' ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਮਾਪਦੰਡ 'ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਤਰਜੀਹੀ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੈਰ-ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਸ਼ਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹਰ ਜਾਤੀ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 341 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਸ ਲੇਬਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਇਸ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਲੇਬਲ ਦੁਆਰਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪੈਨਡੀਅਮ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਪਰ ਜਾਂ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜਿਆ। ਇਸ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਲੇਬਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗੋਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ। (ਧਾਰਾ 17 ਅਤੇ 18)।

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ,
ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ 2475 ਆਫ਼ 1976 ਦਾ ਫੈਸਲਾ 6 ਜੁਲਾਈ, 1976 ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਓਵਰਰੂਲਡ।

1980 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਐੱਸ. ਤਿਵਾਤੀਆ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਆਈ.ਐੱਸ. ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਸੀ.ਡਬਲਊ.ਪੀ. ਨੰ. 4137 ਆਫ਼ 1979 ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਕੇਸ। ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ f ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

ਕੇਸ. ਈ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਵਾਲੀਆ, ਮਾਣਯੋਗ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਐਸ. ਤੇਵਤੀਆ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐਸ. ਕੰਗ ਵਾਲੇ 9 ਵਾਲੇ ਪੂਰੇ ਦੂਜੇ ਬੈਚ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ 17 ਮਈ, 1980 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226/227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ :-

- (a) ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 5 ਮਈ, 1975 ਅਤੇ ਮਿਤੀ 19 ਸਤੰਬਰ, 1975 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-1 ਅਤੇ P-2 ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ;
- (b) ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. (ਕਾਰਜਕਾਰੀ) ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
- (c) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ;
- (d) ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ-ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ;
- (e) ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਖਰਚਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸੀ .

ਐਸਕੇ ਸਿਆਲ, ਏਏਜੀ, ਰਾਜ ਲਈ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਡੀ.ਐਸ.ਤੇਵਤੀਆ, ਜੇ.

(1) ਕੀ 15,191 ਮਈ ਅਤੇ 19 ਸਤੰਬਰ, 1975 ਨੂੰ, ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ, 50.

ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਕੇਵਲ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, 1979 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3723 ਅਤੇ 1979 ਦੀ 4137, ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1979 ਦੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਊ. ਨੰਬਰ 4132 ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਕਤ ਸਰਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਬੰਧ P-3 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਯੋਗ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪੋਸਟ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(3) ਦੂਜੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬੂਟ ਦੂਜੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਾਲਮੀਕ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2, ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪੋਸਟ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਮੈਰਿਟ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ

ਵਧਿਆ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ: 3, 4 ਅਤੇ 5 ਨੂੰ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ: 3 ਅਤੇ 4 ਬਾਲਮੀਕ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ: 5 ਮਜ਼ਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹੀ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਸਮੇਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਸਨ।

(4) 1979 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 4132 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾਇਰ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸਟੈਂਡ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

(5) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਬਾਲਮੀਕੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਬਾਲਮੀਕੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਵੱਧ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।

(6) ਦੂਜੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਭਾਵ 1979 ਦੀ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 3723 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ 5 ਪਹਿਲੇ 75 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਜਵਾਬ ਨੰਬਰ 4 ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁਢਲੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸਟੈਂਡ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16, ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਬਾਲਮੀਕੀ/ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ (ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ) ਨੇ 6 ਜੁਲਾਈ, 1976 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 3480 ਆਫ 1976 (ਰਾਮ ਰਤਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਨਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ) ਨੇ 16 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

(7) ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅਹੁਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਉਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਠੋਕਿਆ। ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਮਾਈਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਰਿਟ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

(8) ਰਤਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਚ ਲਈ ਰਾਏ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੋਇਲ, ਜੇ.

ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਨੇ ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਬੈਚ ਵੱਲੋਂ ਸੀਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬੈਚ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋਇਲ ਜੇ., ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮਿਸ ਰੀਟਾ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ (1) ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਨਰ-ਸੈਟਲ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪੁਨਰ-ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਮਤ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਘੱਟ ਪੁਨਰਵਾਸ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ।

(9) ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਚ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ, ਦੋਵਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਨ। ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਟਕਰਾਅ ਕਾਰਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੈਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

(10) 1979 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 4132 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਜੇ.ਐਲ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ 1979 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ 3723 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ।

(11) ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਨੁਕਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16, ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਰਗ ਵਜੋਂ - ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। 'ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ; ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕੋਟਾ ਸਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਵਰਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਉਕਤ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋਰਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ .

(1) ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 1050

ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ NM ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰ (2): -

ਕਲਾ, 16(2) ਵਿੱਚ 'ਜਾਤੀ' ਸ਼ਬਦ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ' ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 366(24) ਵਿੱਚ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: "ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ, ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 341 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ।" ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਆਈਰੀਟੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰੁਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

16(2)।

ਉਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਉੱਤੇ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਹ *MR ਬਾਲਾਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ੇਟਰਗਡਕਰ, ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਸੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, (3): -*

“ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਪ ਵਰਗੀਕਰਨ ਧਾਰਾ 14(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ 7 ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਉਪਾਅ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਉੱਨਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕਲਾ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 15(4) ਅਖੌਤੀ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਢੰਗ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਲਗਭਗ 90% ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਵਾਰਡ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੱਛੜੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਲਈ, ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 15(4)।”

(2) ਏਆਈਆਰ 1976 ਐਸਸੀ 490

(3) ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 649

ਸ਼੍ਰੀ ਜਾਨਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪਰੀਮੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (4) ਵਿੱਚ ਪਾਲੇਕਰ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ : -

“ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਛੜੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਛੜੇ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰੋਗੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਲਾਜੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੇ - ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਝ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ "ਕੱਟੀਵਾ ਟੋਰਸ" ਅਤੇ "ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ" ਦੇ ਇਹ ਦੋ ਨਕਲੀ ਸਮੂਹ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਕਲਾਸਾਂ।”

(12) ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ* ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 15(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੁਝ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ* ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ: -

“15. (1) ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਲਿੰਗ, ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।
* * * * *

15(4) ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ।

“16. (1) ਤੋਂ 16. (3) * * *

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

- 16 (4) ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਜ।
16. (5) * * *

(13) ਥਾਮਸ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਨੇ ਰੱਖਿਆ

(4) (1973) ਐਸ. ਕੋਰਟ ਕੇਸ 930.

ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਕੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਰਜੀਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15, ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਰਤ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਕਿ ਵਿਅਕਤ ਅਨੁਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਜਾਤ' ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜੇ. ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਦੇ 'ਮਿਕਸਡ ਬੈਗ' ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਲਿੰਗ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਾਤ। ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 341 ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨੇਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਰਗ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਡੁੱਬਣਾ ਅਤੇ ਤੈਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੂਹ, ਜਾਤ, ਨਸਲ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜੋ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹਾਂ, ਜਾਤ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਕੈਨਰੀਓਟ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਤਰਜੀਹੀ ਇਲਾਜ ਲਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ: -

"ਇੱਥੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਰੰਜਨੀ ਵਿੱਚ, 'ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ' ਦਾ ਖਤਰਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ 'ਪੱਛੜੀ' ਜਾਤ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਕ੍ਰਮੀ ਪਰਤ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

"ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਏ.ਐਨ. ਸਿਨਹਾ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸੋਸ਼ਲ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਪਟਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੋਜ ਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਹਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਗਥਬਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਾਭ ਅਤੇ ਗੂੜ੍ਹੀ ਪਰਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸੌਣ ਦੀਆਂ ਦੂਰੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ, ਆਰਟਸ. 46 ਅਤੇ 355 ਇੱਕ 'ਉੱਚੇ ਰੋਮਾਂਸ' ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ 'ਉੱਚੇ' ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਬੋਨਾਨਜ਼ ਹੈ।

(14) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਾਲਾਜੀ ਦੇ (ਸੁਪਰਾ) ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਚੈਕਰਡ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਚੌਥੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(4) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ

ਅਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ; ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਬਾਕੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਪਛੜੇ ਵਜੋਂ

ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਜਾਂ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀਟਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਧੌਖੇਬਾਜ਼ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 21 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦੇ ਛੋਟ-ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਪਿਛੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਤ ਜਾਂ ਵਰਗ। ਮੈਂਸੂਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਜੋ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਪਛੜੇਪਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ; ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਛੜੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਪਛੜੇ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(1) ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਉਹ ਵਰਗ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਛੜਿਆ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਸਲੂਕ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਵਰਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਛੜੇ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। . ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਲਗਭਗ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਪਛੜੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਆਪਸੀ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ- ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਵਾਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਛੜੇਪਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਲਗਭਗ 68 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। .

(15) ਜਾਨਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (5), ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਚੈਕਰਡ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਘਾਟੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਲਗਭਗ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਗੰਭੀਰ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ-

(5) ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 1.

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, 1954 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਪਛੜੇਪਣ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਜਾਂਚ ਗਜ਼ੇਟਰਗੜਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ) ਨਿਯਮ, 1970 ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? . ਉਕਤ ਨਿਯਮ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਧਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਵੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਇ ਦੁਆਰਾ ਛੋਟੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ, 'ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ' ਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤਿਕਾ I ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। 100 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨੇ

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

ਜਾਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਚੌਥੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡ ਸ਼ਿਪਜ਼ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕ ਜੋ ਉਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 90,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਿਵਲ ਪੋਸਟ ਦੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 15,000 ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਮੂਹ ਸਨ। ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੇਦਿੱਗੇ ਵਰਗ ਸਨ ਜੋ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ। ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ 100 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਧੱਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਜਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤ ਘੱਟ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਨਤ ਸਨ, ਨੇ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਕੇਲ ਵਾਲੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਰਗ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਦੁਰਘਟਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਟੈਸਟ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਜੇ ਭਰਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੀ

ਇੱਕ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁਪਏ ਸੀ। 105, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛੜੇ ਵਾਰਡ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਉਹ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਭਰਾ ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰੀ ਲਾਭ ਦੇ, ਟੈਸਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਛੜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਕਲੀ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

(16) ਇਹ ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਜੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਛੜੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਛੜੇ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰੋਗੇ।"

(17) ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਤ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਜਾਂ ਨਸਲ, ਇਕਮਾਤਰ ਜਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਪਦੰਡ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਖੋਂ ਪਛੜੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਭਾਵ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪਛੜੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਪਛੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਸਲੂਕ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। . ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਖੁੰਜੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਖਵੇਂ ਕੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਲਾਭ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਉਹ ਵਰਗ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ

ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15. ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਗਈ ਦੁਵਿਧਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਬੇਲੋੜੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ 'ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ' ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਸਲੂਕ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੇਕਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੀ ਸਕੀਮ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ; (i) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਿਛੜਾ ਵਰਗ ਅਜਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ (2) ਕਿ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਇੰਨਾ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ' ਅਤੇ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ' ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਭੇਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਪੱਛੜੇ ਵਰਗ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਤਰਜੀਹੀ ਸਲੂਕ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹੀ ਇਲਾਜ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਇੰਨੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਭਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ' ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਮਾਪਦੰਡ 'ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੈਰ-ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹੀ ਸਲੂਕ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ / ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ; ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ' ਪੰਜ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਸੰਘਟਕਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਸੰਘਟਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਸਲੂਕ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ; ਜਿਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਸੰਘਟਕ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ।

(18) ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 341 ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਉਸ ਲੇਬਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ, ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੂਹ ਦਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੇਬਲ ਦੁਆਰਾ। ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਖਿਪ ਤਰੀਕਾ ਹੈ

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਸਾਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ (ਦੋਵੇਂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਝਾੜੂ ਜਾਂ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਸਿਰਫ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੱਖ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜਿਆ। ਇਸ ਜਾਤ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਲੇਬਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ।

(19) ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਕਿੱਥੋਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਅਤੇ

Kanwaljit Singh, Sidhu and others v. State of Punjab and others
(D. S. Tewatia, J.)

ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤਰਜੀਹ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇੰਨੀ ਨਾਕਾਫੀ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਲਾਜ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ *ਇਪਸੀ ਡਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।* ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਸਿੱਖ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। , ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਤੱਥ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੇਲ ਗੇਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

(20) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ *ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ* (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਓਵਰ-ਰੂਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(21) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 4132 ਆਫ 1979 ਦੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਦੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰੀਰਕ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ*

ਵਹੀਦੀ ਬੇਗਮ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਪੀਸੀ ਜੈਨ, ਜੇ.)

ਸਿੱਖਿਆ, ਫਿਰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ। ਦੂਸਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (1979 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 3723) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਸ ਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਐਸ ਐਸ ਕੰਗ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਐਨ.ਕੇ.ਐਸ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:— ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ—ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

ਐਸ. ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਸੀ. ਜੇ. ਪੀ. ਸੀ. ਜੈਨ ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਤੇਵਤੀਆ, ਜੇ. ਜੇ.

ਵਹੀਦੀ ਬੇਗਮ- ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1975 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 5639 ।

29 ਮਈ 1980 ਈ.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950 (ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ) (ਚਾਲੀ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 —ਆਰਟੀਕਲ 226— ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਕੌਮ ਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ) ਐਕਟ (1954 ਦਾ XLIV)— ਧਾਰਾ 33— ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਬਦ ਦੀ ਮੁੜ ਵਰਤੋਂ ਆਰਟੀਕਲ 226 ਦਾ 3) —ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ —ਕੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਉਪਾਅ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਾਅ — ਕੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਤੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਤੋਂ ਕਟੌਤੀਯੋਗ ਹੈ, ਢੁਕਵਾਂ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਭਰਮਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 226 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਹੀ। ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਿੱਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਸੱਟ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ

ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਸੱਟ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕੁਦਰਤ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ। ਪਰ ਧਾਰਾ 226 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੋਰ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਸੱਟ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਉਪਾਅ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਵਾਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।